

enoten okvir uprave, pri katerem bodo na logičen, racionalen in transparenten način razdeljene pristojnosti in naloge rečarjav, pristojnih za gozdarsko strategijo.

15. Na mednarodni ravni mora EU pri trgovinskih pogajanjih glede na gozdarske probleme igrati aktivno vlogo;

16. Komisija naj pripravi učinkovit program akcij za boj proti ekološkemu in socialnemu dampedingu pri uvozu lesa v EU.

17. Komisija naj oblikuje predloge, kako naj bi se še naprej, skupaj z državnimi članicami, aktivno zavzemali za mednarodni sporazum o varstvu in trajnostnem gospodarjenju z gozdovi.

18. Komisija naj razmisli o uvedbi mednarodno priznane postopka certificiranja trajnostnega gospodarjenja z gozdom. To certificiranje naj bo transparentno, svobodno, brez zapostavljanja in uglašeno s posebnimi ekološkimi, biološkimi in socioekonomskimi danostmi posamezne države. Certificiranje naj svoj namen izpolni tako, da spodbuja gospodarsko, socialno in ekološko primerno izrabo gozdov pri strukturnem

upoštevanju nacionalnih, skupnostnih in mednarodnih predpisov.

19. Komisija naj za gozdarstvo zunaj EU predlaga mednarodno usmerjeno in integralno strategijo, da doseže kvalitativno in kvantitativno ohranjanje in trajnostno gospodarjenje z gozdovi.

C. Financiranje

20. Z namenom, da se uveljavi celovita in koordinirana gozdarska strategija EU, naj komisija predlaga preoblikovanje proračunskotehničnega orisa ukrepov v gozdarskem sektorju.

21. Komisija naj pripravi še pregled finančnih sredstev EU, ki so bila porabljena v zadnjih desetih letih na področju gozdarstva. Pri financiranju gozdarskih ukrepov EU je treba upoštevati princip subsidiarnosti.

Evropski parlament je s tem začrtal novo pot v iskanju skupne gozdarske strategije EU. Ali je razkorak med predstavljenimi priporočili in smernicami za gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji, pa lahko oceni vsak sam.

XI. Svetovni gozdarski kongres v Antaliji (Turčija), 13. - 23. oktobra 1997

Živan VESELIČ*

1 UVOD

V Antaliji v Turčiji časa od 13. do 23. oktobra 1997 je bilo veliko strokovno srečanje gozdarjev z vsega sveta - XI. Svetovni gozdarski kongres. Za razliko od kongresov IUFRO, ki si sledijo vsakih pet let in pomenijo predvsem inventuro raziskovalnih dosežkov v gozdarstvu, se svetovni gozdarski kongresi vsakih šest let posvečajo bolj problemom, povezanim z neposrednim delom v gozdovih ter z odnosi med gozdom, gozdarji in ljudmi. XI. Svetovni gozdarski kongres v Antaliji je pomenil velik pregled omenjenih vsebin iz preteklega šestletnega obdobja, pregled aktualnega v svetovnem gozdarstvu ter prihodnjih načrtov, za udeležence pa tudi priložnost izmenjave mnenj in pogledov ter novih osebnih znanstev, ki vselej pomenijo tudi lažje in uspešnejše delo vnaprej.

Letošnjega svetovnega kongresa v Turčiji se je po podatku iz zaključne deklaracije udeležilo 4.000 gozdarskih strokovnjakov iz 145 držav. V sodobnem kongresnem centru v Antaliji je 10 dni potekala v 4 dvoranah hkrati predstavitev prek 1.000 referatov, ki so bili, nekateri v

celoti, drugi pa v obliki povzetka, objavljeni v šestih snopičih s skupnim obsegom čez 2.000 strani.

XI. Svetovnega gozdarskega kongresa se je (za del časa njegovega trajanja) iz Slovenije udeležilo šest predstavnikov ZGS (Primož Ilešič, mag. Živan Veselič, Zoran Grecs, Franček Kolbl, Andrej Pečavar in Mirko Penušek) ter predstavnik Gozdarskega inštituta Slovenije mag. Robert Robek.

Slovenija je na kongresu prispevala tri referate: mag. Robert Robek je predstavil referat z naslovom Poškodbe tal in drevja zaradi gozdarskih del - nerešen interdisciplinaren problem, Direktor ZGS Primož Ilešič je predstavil Zavod za gozdove Slovenije oziroma javno gozdarsko službo v Sloveniji, Jurij Beguš in mag. Mirko Medved pa sta prispevala referat Tečaji za motorno žago kot del izobraževalnega programa za zasebne lastnike v Sloveniji.

Vsi prispeli referati so bili razvrščeni v 38 vsebinskih sklopov in ti združeni v 8 skupin:

1. Gozd in drevesni viri
2. Gozdovi, biološka pestrost in ohranjanje naravne dediščine
3. Zaščitne in okoljske funkcije gozdov
4. Proizvodne funkcije gozdov
5. Ekonomski prispevek gozdov trajnostnemu razvoju

* Mag. Ž. V. dipl. inž. gozd., Zavod za gozdove Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana

6. Socialne dimenzije gozdarskega prispevka trajnostnemu razvoju
7. Politike, inštitucije in sredstva za trajnostni razvoj gozdarstva
8. Pregled ekoregij

Zaradi velikega obsega obravnavanih vsebin se v zapisu, če naj ne bi bil predolg, ne moremo niti v kratkem dotakniti vseh pomembnih poudarkov s kongresa. Navedli bomo le nekaj zanimivih utrinkov, ki niso izbrani po kriteriju pomembnosti, ampak sporočilnosti. Med njimi je 7 navedb (od skupno 24) iz zaključne deklaracije, druge navedbe so povzete iz zaključkov razprav po skupinskih sklopih (iz prek 50 strani tovrstnih zaključnih tez), zanimivejši podatki in opozorila so povzeli tudi iz posameznih referatov (v tem primeru vselej z navedbo avtorja, strani in številke snopiča). Prikazana vsebina je združena v pomenske sklope, navedbe iz zaključne deklaracije so izpisane poudarjeno, komentarji pa v kurzivu.

2 NAJPOMEMBNEJŠA SPOROČILA KONGRESA

Udeleženci kongresa (z alarmom!) ugotavljajo, da se v mnogih regijah nadaljuje izgubljanje gozdnih površin in degradiranje gozdov, ter poudarjajo, da je za spremembo teh težav in za to, da se doseže trajnostno gospodarjenje z gozdom, v vseh deželah sveta najpomembnejše, da na-

raste politična želja po tem pri ljudeh na najvišjih položajih.

Potrebno je zmanjšati porabo lesa iz naravnih tropskih gozdov in izkoriščanje teh gozdov. Površine tropskih gozdov se letno zmanjšujejo za 0,5 - 1,0 %, po podatku FAO (1993) je ta podatek za vse gozdove sveta v sedemdesetih letih 0,5 %, v osemdesetih pa 1,0 %. Krčenje gozdnih površin pospešujejo predvsem naraščanje prebivalstva, revščina in korupcija vlad.

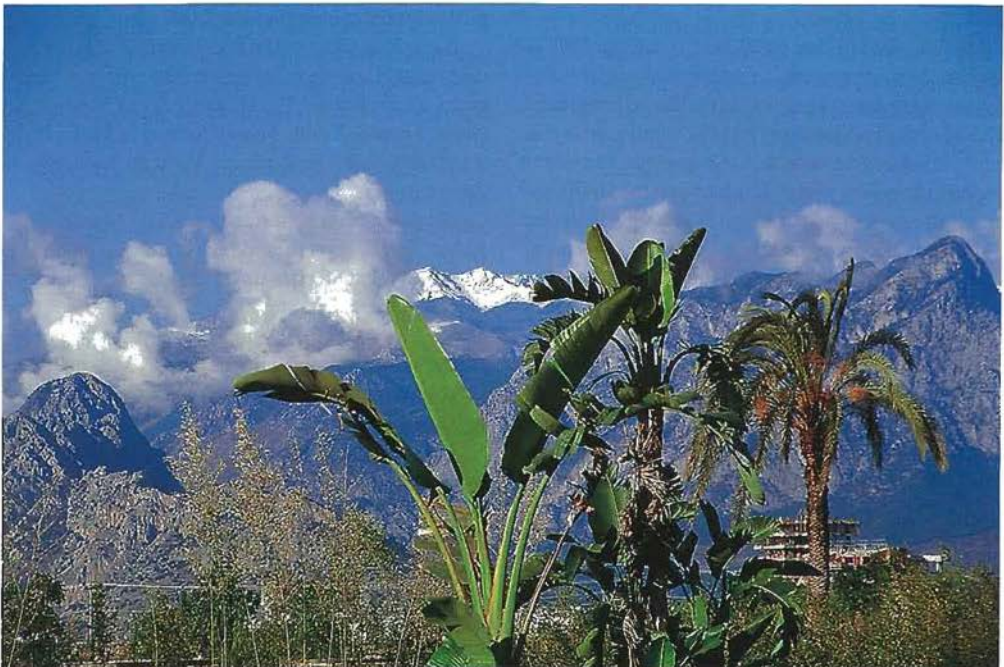
Slonokoščena obala je v 10 letih (1974-84) izgubila 21 % gozdov, v nadaljnih 6 letih pa še 22 % gozdov. Nadaljuje se krčenje zavarovanih gozdov (RODGERS, Tanzanija, str. 23/2).

V mnogih državah, npr. v deželah Magreba, je še vedno zelo živa paša v gozdu. Raziskave bi lahko prispevale k trajnostnim pašniškim programom.

V južnem Maliju pospešeno napreduje degradacija gozdnih pašniških površin (COULIBALY, str. 329/3), v Turčiji so pašne površine, med njimi tudi gozdne, 6-krat preobremenjene (OKATAN, REIS, str. 330/3).

Udeleženci kongresa pozivajo države, mednarodne organizacije in gozdarske strokovnjake, da odprto sodelujejo z vsemi zainteresiranimi strankami oz. skupinami, vključujoč nevladne organizacije, zasebne lastnike gozdov, domačine, lokalne skupnosti in druge, ki jih zadevajo politika in odločitve glede gozdov in rabe zemljišč.

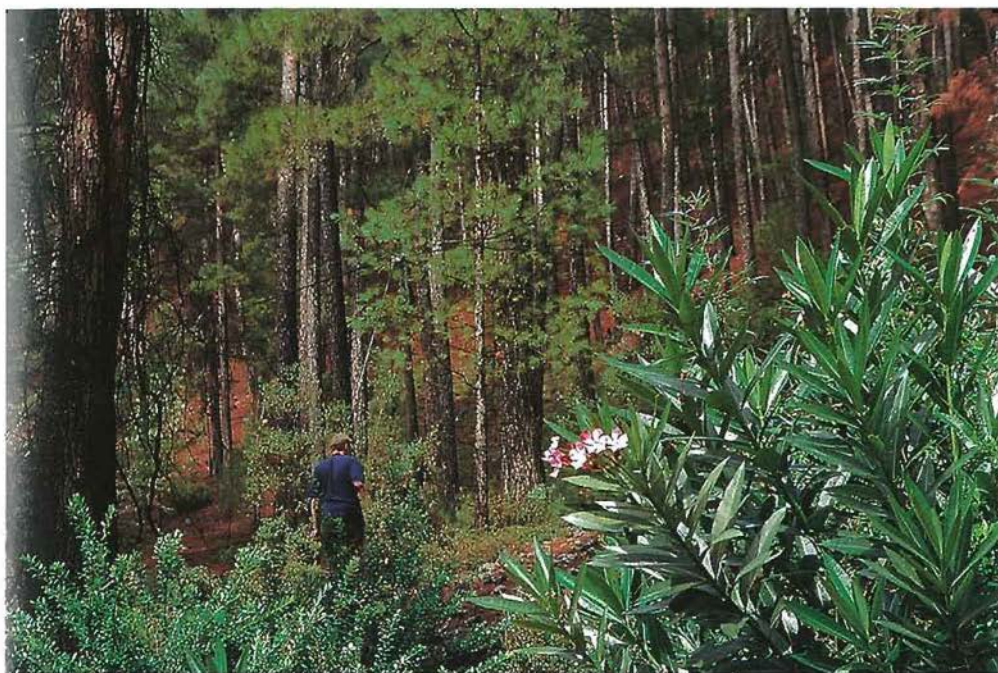
Ob nujnem vključevanju domačega prebivalstva v oblikovanje in uresničevanje gozdarske politike je vendarle

Slika 1: Pogled iz prostranega parka kongresnega centra v Antalyi proti zasneženim vrhovom več kot tri tisoč metrov visokih gora blizu Antalye.

Slika 2: Koze! Tokrat bo na jedilniku redko viden, še ohranjen hrastov gozd.

Slika 3: V jugozahodnem delu Turčije prevladuje mediteranska vegetacija. Vrzeli borovega sestoja se je z oblikovanjem cveta razveselil oleander. Vse slike - foto: Andrej Pečavar.

tudi znano, da bi bila lahko takšna težnja omejena z mednarodnimi konvencijami. Gre za potencialni konflikt med konvencijami, ki so jih podpisale nacionalne vlade, in potrebami lokalnih skupnosti. Zato je potrebno boljše dokumentirati vpliv mednarodnih konvencij na blagostanje lokalnih skupnosti in tudi na trajnostno gospodarjenje z gozdom.

Zaradi velikega deleža zasebnih gozdov v zmernem pasu kongres priporoča, da države bolj kot doslej vključujejo zasebne lastnike gozdov v nacionalne in mednarodne razprave o trajnostnem gospodarjenju z gozdom.

Posebno pozornost je treba posvetiti socialnim vidikom gospodarjenja z gozdom, saj so bili v preteklosti večkrat prezrti.

Gozdarski strokovnjaki morajo obvladati načine učinkovitega komuniciranja s politiki, novinarji in drugo javnostjo.

Udeleženci kongresa pozivajo:

- Države, da razvijejo in uveljavijo nacionalne kriterije in kazalce za trajnostno gospodarjenje z gozdovi ter razvijejo sistem inventure in spremljanja stanja gozdov, ki jih bo upošteval več kot 100 držav je že vključenih v razvoj, preizkušanje in v nekaterih primerih tudi rabo nacionalnih kriterijev in kazalcev za trajnostno gospodarjenje z gozdom
- Države, naj posvetijo pozornost revitalizaciji degradiranih gozdov in se v sušnih predelih načrtno zoperstavo vijo širjenju puščav
- Mednarodne organizacije, akademije in gozdarske strokovnjake, da na vsch ravneh krepijo zavest o pomenu biološke pestrosti, vključujoč ohranitev, krepitev in trajnostno rabo genskih virov, ki lahko pomembno koristijo sedanjim in prihodnjim generacijam
- «Gozdno industrij», da sprejme in uporabi prostovoljni kodeksi in tako pomaga pri trajnostnem gospodarjenju z gozdovi.
- Države in mednarodne organizacije, da lahko v mnogih regijah sveta plantaže hitro rastočega drevja prispevajo k trajnostnemu gospodarjenju z gozdovi, saj dopolnjujejo ponudbo lesa in zmanjšujejo pritisk na naravne gozdove.

Slednji odstavek deklaracije smo med vsemi navedli kot zadnjega, ker zahteva pojasnilo. V zvezi z njim je bilo skoraj toliko diskusije kot z vsemi drugimi navedbami deklaracije skupaj, diskusija pa je bila na trenutke tudi precej burna. V svetu so zelo različne razmere, po sredi je očito tudi precej denarja, ki ga vlagajo in ga bodo še naprej vlagali v tovrstne plantaže. Delno je res, da plantaže hitrorastočega drevja zmanjšujejo sečnjo v naravnih gozdovih, če pa naravni gozd posekamo zato, da napravimo plantažo, je seveda sporno, če je to početje res ohranja naravne gozdove. Kakorkoli že, po dolgi diskusiji je ostala

navedba v deklaraciji, dodane čarobne besede kompromisa pa so bile, da plantaže «lahko» v mnogih regijah (ne kar povsod) prispevajo k trajnostnemu gospodarjenju z gozdovi.

Še nekaj poudarkov

Redne in zanesljive ocene in spremljanje gozdnih virov so osnova odločitaj, njihovi rabi in ohranjanju ter uresničevanju trajnostnega gospodarjenja v gozdovih.

Metode planiranja so se v zadnjih letih zelo izpopolnile, uresničevanje načrtov pa ni ustrezno.

Vzroki so po Hermslihi (str. 279:5) predvsem naslednji:

- neupoštevanje realnih političnih razmer pri planiranju,
- nerazrešenost odnosov med vzrokom in posledico (npr. izključitev izkoriščanja gozdov in vselej zadosten pogoj za boljše ohranjanje gozda)
- nedorečenost denarnega vrednotenja funkcij gozdev,
- korupcija (v letu 1991 kar 40 % malezijskega lesa, izvoženega na Japonsko, ni bilo evidentiranega, WWF ocenjuje, da skraj ves les iz Indije, Laosa, Kambodže, Tajske in Filipinov ter 95 % lesa iz Indonezije, izvozi nelegalno, samo Filipini naj bi v osemdesetih letih na ta račun izgubili 1,8 milijarde ameriških dolarjev, Svetovna banka ocenjuje, da so v letu 1992 po vsem svetu nelegalno posekali okrog 500 000 ha tropskega gozda)

Gre za jasen in napredujoč pomik pomembnosti gozdov od fizičnih dobrin (goods) k različnim «uslugam» (services) gozda.

Mestni in primestni gozdovi pridobivajo pomen in jim moramo skupaj z vsemi spremembami v tem okolju posvečati več pozornosti.

Potrebno je zagotoviti skladnost nacionalnih kmetijskih in gozdarskih strategij. «Agroforestry» se zdi posebej pomembno za preživljanje revnejših kmetov v aridnih predelih in na vrljavih.

Potrebno je zmanjšati onesaženje zraka in vse druge oblike polucije, zaradi katerih umirajo gozdovi.

Še dve aktualni primerjavi s Slovenijo. Francoska gozdarska služba je v referatu predstavila spremljanje uravnoveženosti populacij cervidov z okoljem na osnovi bioindikatorjev, kar je pri nas že uveljavljeno, kar je funkcij gozdov, kot jih izdelujejo v Turčiji, pa so praktično identične kartam, ki jih bomo izdelovali v Sloveniji skladno z novimi pravilnikom o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih.

Ceritifikat (o izvoru lesa iz gozdov, s katerimi se trajnostno gospodarji).

Tema je bila obravnavana dan pred našim prihodom v Turčijo. Po zapisu z razprave sodeč, je bila vroča, pogledi nanjo pa zelo različni. Kot ugotovljajo v zaključkih, je ideja očito še nedodelana, z mnogimi odprtimi vprašanji, med katerimi so najpomembnejša:

- kako rešiti izdajanje certifikatov za male proizvajalce,
- kdo naj izdaja potrdila in na kakšni ravni,
- kolikšen je strošek izdajanja certifikatov in kdo naj ga krije?

Če si dovolimo komentarij, je izpeljava vsebinsko nesprečljiva in racionalnega izdajanja certifikatov res dokaj zapletena zadeva, očitno pa je v nekaterih krogih tudi dovolj interesa, da certifikati ne bi zažvelji, saj je bilo v izjavah že v preteklosti čuti, kako mnogi odklanjajo uporabo že dokaj izdelanih kriterijev in kazalcev za trajnostno gospodarjenje z gozdovi v te namene.

Naj bi predstavljeni vsebini kongresa dodamo vnis, da zaradi vse večje obremenjenosti okolja in vse večjih pritiskov na gozdni prostor nelesne oziroma nematerialne vloge gozda hitro pridobivajo pomen in vedno bolj zaposlujejo gozdarje. V zvezi z nenadomestljivimi socialnimi in ekološkimi funkcijami gozda, če uporabimo terminologijo našega zakona o gozdovih, pa svet očimo še na zadovoljivo rešil vprašanja omejenosti zasebne lastnine na gozdovi zaradi njihovih »splošnih« vlog. V pomankanju te volje se zdi, da celo podpisani in ratificirani mednarodni sporazumi (konvencije, resolucije ipd.) niso povsem na trdnih tleh.

Načrtovanje v gozdarstvu se po vsem svetu hitro uveljavlja, v znatnem delu je že tudi opirno na sodobne inventurne metode, ni pa zadovoljivo uresničevanje načrtov. Menimo, da je problem tako v načrtih kot v okolju, ki zaradi najrazličnejših razlogov zavezano zanemarljivo strokovno rešitve. V teh razlogih je tudi vzrok nezmožnosti zaustavitve uničevanja tropskih in drugih gozdov.

3 O GOZDARSTVU TURČIJE

Na stiku Evrope in Azije leži Turčija v pisu geografske linije, kot jo v sosednji Italiji omejujeta nekako Rim in jug Sicilije. V večini Turčije je zato klima precej topla, letne padavine pa se gibljejo od 250 mm v osrednjem in jugovzhodnem delu do 2.500 mm v severovzhodnem delu in gorskem svetu. Na vzhodu in jugu države prevladuje tropsko mediteransko podnebje, ob črnomorski obali so polega znatno vlažnejša, v osrednjem delu Turčije pa je klima aridno- in semiaridno kontinentalna.

Turčija meri nekaj manj kot 80 milijonov hektarjev, od tega je gozdov 20.743.000 ha ali 26,7%. Kar 49% gozdov je degradiranih in le 51% gozdov je označenih kot produktivnih, 75% visokob gozdov je iglastih, prebivsem bo-

rovih, veliko tudi umetno osnovanih, nekaj je jelovih in tudi cedrovih gozdov. Med listavci je najpogostejša bukev, sledi ji hrast, ki prevladuje v panjastih gozdovih, jelša, kostanj in topol.

Na 80% površine gozdov je bolj ali manj izražena erozija, ki je v Turčiji hud problem, tudi zaradi vidika hitrega zaspavanja akumulacijskih jezer.

Turčija ima 32 narodnih parkov, 11 naravnih parkov, 32 naravnih rezervatov, 119 rezervatov za divje živali in 54 naravnih spomenikov s skupno površino 2,5 milijona hektarjev.

V letu 1945 so bili v Turčiji skoraj vsi gozdovi nacionalizirani in danes je 99% gozdov državnih.

Prva državna gozdarska direkcija je bila v Turčiji ustanovljena že leta 1839. Direkcija za gozdarstvo je v preteklosti pripadala različnim ministrstvom, od leta 1991 pa imajo samostojno Ministrstvo za gozdarstvo.

Ministrstvo ima 4 glavne direkcije in skupno 4.000 gozdarskih strokovnjakov, vseh zaposlenih pa je 30.500, ker je ena od glavnih direkcij zadolžena za celovito gospodarjenje z državnimi gozdovi.

Leta 1995 so po sprejetju ustreznega zakona začeli še posebej intenzivno pogozdovati ogrožene površine in z biotehničnimi pa tudi tehničnimi ukrepi zmanjševati erozijo. Letno pogozdijo 300.000 ha goščav, na približno pravokotno površino pa z različnimi drugimi načini zmanjšujejo erozijo.

Letos so v Ankarji ustanovili Požarni kontrolni center. Požarna varnost namenjuje veliko pozornosti in tudi finančnih sredstev. Tudi sami smo opazili pogoste in temeljito očiščene protipožarne preseke.

Imajo 11 gozdarskih raziskovalnih inštitutov in še 10 raziskovalnih centrov ter 6 gozdarskih fakultet.

Naj na koncu še v kratkem zapišemo naš vtis o turškem gozdarstvu in primerjavo z razmerami v Sloveniji. Ob pogledu na obsežne degradirane gozdeve začne človek še bolj ceniti gozdeve, ki jih imamo doma. Razen ureditve paš, ki se je glede na stanje v gozdovih in vsem okolju v Turčiji gotovo lotevajo preveč obnavljajoče, pa usmeritve turških gozdarjev ter delo zmorne državne gozdarske službe na vseh drugih področjih zaslužijo priznanje. V Sloveniji imamo tudi ustrezne usmeritve, rezultati strokovnega dela so vidni, ta državna gozdarska služba pa se moramo še vedno boriti. Turki organizirajo kongres z več tisoč povabljenimi strokovnjaki, pri nas je sporno, če se udeležijo kongresa nekaj gozdarskih strokovnjakov.